

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 26. junija 1861.

Nekaj o tem, kar je kmetijstvu najbolj potreba.

Cesar Napoleon I. je nekđaj rekel, da treh reči potrebuje za vojsko: prva je denar, druga denar, in tretja zopet denar. Ravno tako potrebuje skerb gospodar za uspešno obdelovanje svoje zemlje tudi treh reči, in sicer: prvič gnoja, drugič gnoja in tretjič zopet gnoja. Da si ga bomo za svoje potrebe dovelj napravili, moramo posebno skerb za-nj imeti, in gotovo ne bo previdnega in pridnega gospodarja težko stalo, da si ga saj več napravi kakor ga ima dosihmal.

Ni je skoraj stvari na svetu, ktera bi se ne dala obrniti v gnoj, in vendar le se tako pogostoma slišijo pritožbe, da kmetovavcom gnoja primankuje.

Da odvernemo take pritožbe, treba je

prvič: da tako gospodarimo, da si prideljemo več klaje, in si redimo več živine; potem bo mogoče,

drugič: na dveh, ali saj najmanj na treh oralih dobre zemlje eno živinče dobro in lahko prerediti, in

tretjič: da nehamo živino na pašo goniti, ampak da jo v hlevu redimo.

Kadar smo to tako vravnali, moramo za koristno napravo hlevov, gnojnišč in gnojnic skrbeti. Brez tega trojnega ni dobrega gospodarstva.

a. Hlevi.

Da se v hlevih nič ne pogubi od napravljenega gnojá, je treba, da se hlevi goveje živine, kónj in ovác, preden se v njih tlak napravi, najmanj za 4 pavce na debelo z ilovco zatolčejo, da se gnojnica v tla ne poceja in pogublja. Če se tla še s cementom (hidravličnim apnom), ki se ga lahko dosti dobi, ali z asfaltom prevlečejo, se gnojnica kar ne bo mógla iz hleva pogubljevati. — Treba je tudi, da tla nekoliko visé, da se gnojnica sama po sebi lahko odceja v žleb in v gnojnišče, iz gnojnišča pa v jamo, ktera je zraven gnojnišča nalašč za to napravljena, da se steka v njo preobilna gnojnica, s ktero se včasih gnojnišče polije, ali pa ki se kako drugač v prid oberne. Ovčji hlevi so malokje s tlakom prevideni (flaštrani); vendar je to ravno tako potrebno in še potrebnije kakor pri hlevih goveje živine, zakaj v ovčjih hlevih ni žlebov, da bi se preobilna gnojnica (scavnica) odcejala v kakošno jamo, ampak nastel in ovčji gnoj jo morata čisto poserkati; kako pa jo bota poserkala popoluoma, ako je veliko uide skozi mehko zemljo v hlevu?

b. Gnojnišča

morajo vselej blizo in tikoma hlevov biti; ravno tako kakor hlevi morajo tudi gnojnišča z ilovco zabite in s cementom ali sicer podflaštrane biti in tla gnojnišča tako viseti na eno stran, da se gnojnica lahko iz gnojja v jamo odceja, ki je zraven gnojnišča. Gnojnišče se napravi po številu goved ali kónj večje ali manjše. Čez 4 čevlje naj ne bode nobeno gnojnišče globoko, ako hočeš dobro gospodariti z gnojem. Napravi naj se pa, če je le mogoče, gnojnišče na bolj senčnati strani, da ga sonce preveč ne prepeka. Kjer

se pa v takem kraji napraviti ne dá, naj se mu streha napravi, da se gnoj največje bogastvo kmetijsko, varuje največjega njegovega roparja — to je, sonca.

(Konec prihodnjic.)

Čbelarska novica.

16. in 17. kimovca (septembra) bo véliki zbor nemških čbelarjev v Gradcu. Čbelarski zbori, ki so vsako leto v kakem drugem mestu, so večidel od bližnjih in daljnih čbelarjev. Dvanajst vprašanj je določeno, o katerih bojo pomenki, na priliko: Kaj je treba storiti, da se čbele čez zimo dobro ohranijo? Koliko največ in koliko najmanj živeža potrebujejo čbele noter do tistega časa, da začno same mēd nabirati? Kaj skušnje učé o potrebi pijače? Ktere rastline naj se sadé čbelam za pašo? Kako se najložé prazno satovje dobro ohrani za prihodnjo rabo? Ali je kaj razločka med laško in domačo čbelo? Kako se dá gnjila zalega odpraviti? in tako dalje. S tem zborom bo sklenjena tudi razstava cvetlic, sadja, grojzdja in mnogih rastlin, ki so čbelam ljubljena pašá. — Vsak more deležnik biti tega zbora.

Gospodinjam kaj.

(Da se vam poleti meso ne usmradi), kupite si v apoteki kreosot-a. Ko ste meso oprale, vlite kreosota v vodo (na pol lota kreosota vzemite 1 funt vode, na lot kreosota 2 funta vode). Potem namočite meso v tej kreosotni vodi in obesite ga na zračno mesto, kodar sapa piše. Kreosot ima to sosebno lastnost, da varuje vsako stvar gnjilobe. Kreosot je tudi v dimu, v katerem meso sušimo, zato je prav za prav kreosot vzrok, da se suho meso dolgo derži.

Slovinci! povejte svetu,

na kaj se opirate, ko hočete in želite, prosite in zahtevate, da se vam upelje vaš jezik v vaše učilnice in vaše pisarnice?

....P. Slovenci imamo terdne vodila, katerih se zvesto deržimo in nobenega prestopiti nas volja ni. Naše omenjene želje se opirajo na zdravo priprosto pamet, na nepodkupljivo pravico in na cesarske postave. Kdorkoli bereš naslednje verste, tri priče: pamet, pravico in postavo izprašuj, in po tem sodbo izgovôri.

Slovinci se tako-le modrujejo:

1. Neskončno modri Stvarnik je tudi nam vložil čutila in dušne zmožnosti; gotovo pa ne, da bi spale v nas, temveč da se budé, blažijo, likajo in mikajo. Izobraženje je tudi naših učilnic cilj in konec; torej smo v tem, da se ustanové tudi pri nas učilnice, enih misli z vlado. Toda po svoji slabi pameti si učilnic nikakor ne moremo misliti v korist narodu, ako se nam nevednežem, kakor nas naši „kulturträger-i“ po svetu razglasujejo, vede in uki dopovedujejo v jeziku, kterege naše matere niso učile nas. Kar

nič ne moremo zato, da Nemca ne razumemo, ako nemški z nami govori. Ali Nemec, Lah, Francoz Slovenca slovenski govorečega morebiti razumejo?! V ptujem jeziku nas učiti, ali pa nič! Mislimo toraj, da se naj Slovencom slovenski dopoveduje po učilnicah in tudi po pisarnicah. Povejte nam: ali zamore kdo, ki ima le še zdravo, če tudi še tako priprosto pamet, drugače misliti, želeti, sklepati, pričakovati in zahtevati? Saj naša pamet ne spozná, kako bi to drugače bilo. Slovenca v ptujem jeziku za življenje mu potrebnih vednosti učiti, ni učilnica, je pa mučilnica. Tudi Slovenci davke plačujemo, akoravno ne lahko, ker smo revni, vendar pa vselej zvestó; tudi tega nam menda ne bo odrekel celi svet. Plačujemo državne, deželne in srenjske davke. Iz teh davkov se plačujejo stroški za učilnice in pisarnice. Ker menda učilnic ne narejajo in pisarnic ne vravnavao nikjer le zato, da bi preskerbeli uradnike in učnike s kruhom, jih tudi na Slovenskem ne. „Se vé da ne, učilnice so vam v prid — mi boste djali — in ne temu, ki v njih uči.“ — Če je pa temu tako, nam naša pamet drugače kaže. V ptujem jeziku osnovana učilnica nam ne more biti v prid. Mislimo, da bi tudi Nemcom nič kaj ne ustregli, ako bi jim zato, da bi se tudi ptujega jezika naučili, slovenske učilnice in pisarnice osnovali! — Ali morebiti pa? Le poskusite!! Plačevati učilnice nemški osnovane pa vendar moremo; ali ni to v nebo upijoča krivica! Za naše denarje naj se nam šole ustanovljajo. Po tem mi hrepenimo; skaži nam kdo, da te pravice nimamo!

Kar sem do zdaj govoril od učilnic, veljá tudi od pisarnic. Tudi o njih bi po svoji pameti smeli pričakovati, da bi smel vsaki državlján v njih govoriti v svojem jeziku, pisma vlagati v svojem jeziku, odgovorov pričakovati v svojem jeziku, v zapisnike narekati v svojem jeziku, ker se v njem zamore do dobrega dopovedati, kar ga teži, prositi, česar želi, pa tudi zvediti, česar gosposka želi od njega.

Nemški, laški, ogerski, hervaški in serbski državljani te pravice vživajo, in kdor je količkaj prebrisane glave in brati in pisati zná, si marsiktere pisma do gosposke sam naredi in spiše, ali saj sam prebere. Le naši ljudje si morajo iskati kakega človeka, ki nemški zná, in si že zavolj tega tudi bolje plačati dá; le slovenski državlján vabil, oklicov in razsodb, ki jih iz pisarnic dobiva, ako komu kaj ne plača, ne sme razumeti, brati, ker nemškega ne razume? — Oj pravica, kje si? — Ali je to ravnopravnost med državljani? Po svoji slabi, pa kakor se vam dozdeva, še nespačeni pameti, bi rekli, da ni. Če pa vendar je, bi prosili, da bi nas kdo podučil, kako strinjajo to z zdravo pametjo?

Kar pa tiče tako imenovane srednje učilnice (gimnazije, realke) svoje želje opiramo še na pravice, ki nam jih dajejo same cesarjeve postave, in tako-le mislimo:

Cesarska osnova gimnazijalnih in realnih učilnic od leta 1849 v prvo versto keršanski nauk stavi; koj za tem pa materni jezik, ki se naj uči po teh učilnicah. Glejte, koliko važnost cesar maternemu jeziku dajejo! Sto križakov temu, kdor zamore po zdravi pameti in neskaljeni pravici drugače, kakor si Slovenci odgovor mislimo, odgovoriti na naslednje vprašanja: kateri narod na Kranjskem stane in prebiva? in: kateri jezik je na slovenski zemlji materni jezik? — Ako pa Slovenci, ki slovenski govore, na Kranjskem, Štajarskem, Koroškem, Isterskem in Goriškem prebivajo, kako je to, da je slovenski jezik v naših učilnicah komaj le pasterk? — Ali po pravici ravnopravnosti, in ne velikoveč po krivični krivopravnosti?

Ako se z vsemi cesarskimi ukazi tako ravná, kakor z vsem avstrijskim narodom danim cesarjevim zagotovljenjem ravnopravnosti, se pač ni čuditi, da je prišla država naša v skorej nerešljive homatije. Po taki poti se ne more priti drugam.

Ali si upate pa morebiti reči, da presvitli cesar s tem zagotovljenjem niso resno mislili? Te misli bi nas Slovencev bilo strah, ker podkopava vse zaupanje, ki je državi in državljánom enako potrebno; mi Slovenci smo cesarju vedno zvesti bili in serčno udani in nikakor ne moremo verjeti, da bi cesarja kdaj ne bila volja dati, kar obljubuje in zagotavlja.

Kako je toraj to, da se pri nas še ni spolnila in se tudi zdaj ne spolnuje omenjena osnova od leta 1849? Smo li mi tega krivi ali kdo? — Ali jo je morebiti kak poznejši ukaz preklical? To nam ni znano! Velikoveč nas misli, da tacega ukaza bilo ni, še danes poterjuje slavni ukaz od 8. avgusta 1859, kterega so „Novice“ že tolikrat na pomoč klicale, in po kterem tudi slavni dr. Lovro Toman v državnem zboru poprašuje ministra Schmerling-a. — Brali smo omenjeni ukaz po „Novicah“, ki so ga nesle po celem svetu, brali v državnem zakoniku, v kterega menda niso stavili ukazov, ki nimajo veljave; brali ga pa nismo med oklici, ki jih dobivajo učilniške vodnije. Kdo je tega kriv? Mar li mi? — Ali se to pravi, cesarskih postav držati se!

Verh vsega tega zdaj pa še navedamo cesarski diplom 20. oktobra 1860, podeljeno ustavo 26. februarja 1861 in cesarjevi nagovor, s kterim se je 1. maja 1861 državni zbor pričel; povsod nam je zagotovljena enakopravnost vseh narodov, in vendar je pri nas ne najdemo; kako je to? — Ali preveč zahtevamo, ako želimo, da bi nam cesarjeva beseda bila saj enkrat resnica? — In vendar se najdejo krivičniki, ki nas gerdijo in tožijo pred svetom, da smo prenapeti, prešerni, krivični in Bog vedi kaj še! — Ako smo si sami kaj krivi, da se nam ni že spolnila cesarjeva beseda, smo krivi le v tem, da se je nismo koj do dobrega poprijeli. Luterani so drugače ravnali. Komaj je bila izrečena cesarjeva beseda „verska enakopravnost“, že so začeli kamenje lomiti, ter vlagati vogelnik svojemu Božjemu hramu, in kmalo je stalo poslopje.

Enakopravnosti v jeziku bi se bili mogli mi Slovenci ravno tako terdo poprijeti. — Pa kaj, ker nam je pomankovalo mož, ki bi bili umeli presvitlega cesarja, še bolj pa mož, ki bi bili hotli spolnovati njegovo besedo! Imeli smo pa može, ki so ukaz od 8. avgusta 1859 ad acta djali, češ, da nas Slovencev ne zadeva, med tem, ko v državnem zakoniku stoji natisnjeno, da veljá za vse kronovine in narode.

Mislili so menda ti možje, da slovenske dežele niso kronovine, in da Slovenci niso narod! — Ali se drugače zamore sklepati o tem? — Če je pa temu tako, bi nam bili bolj ustregli, ako bi nam bili očitno povedali, da ne spoznajo kronovine kranjske, štajarske, koroške itd., in nas slovenskega naroda. Tedaj bi bili saj o kratkem zvedili, pričem da smo in s kom se nam je boriti. Pa saj je zaperseženih zopernikov naših zvijača ena, da tavajo po skrivnih potih in se očitno ne kažejo sovražnih; in tako ravnajo za to, ker dobro vedó, da je veliko težje boriti se s sovražnikom skritim, kakor s protivnikom, kteremu gledamo v oči. Slovenci so se po tem takem do zdaj borili za pravice dežele in naroda, ki so jih bili jim zbrisali iz cesarstva avstrijskega, morda tudi celó iz Evrope in svetá. — Taki boritvi ne more biti uspeh.

O goriški gimnazii.

(Konec).

b) O posamesnih delih govora. Večina laških in slovenskih imen ženskega spola izhaja v imenovavniku enojnika na „a“, ki se spreminja v imenovavniku množnika v obeh jezikih v „e“; postavimo lš. la donna, sl. žena, množnik lš: le donne, sl. žene. Vse druge slovenske in laške imena ženskega spola, ki ne izhajajo na „a“, imajo vendar v imenovavniku množnika končnico „i“; postavimo lš. „la vergine“, množnik „le vergini“, sl. „devica“; sl.